

Bureau voor Archeologie Rapport 771

Hoofdstraat 92, Zuidwolde, gemeente De Wolden: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase

Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 771. Hoofdstraat 92, Zuidwolde, gemeente De Wolden: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase

auteur: L.C. Nijdam (KNA senior prospector)

autorisatie: A. de Boer (KNA senior prospector)

datum: 10 april 2019

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

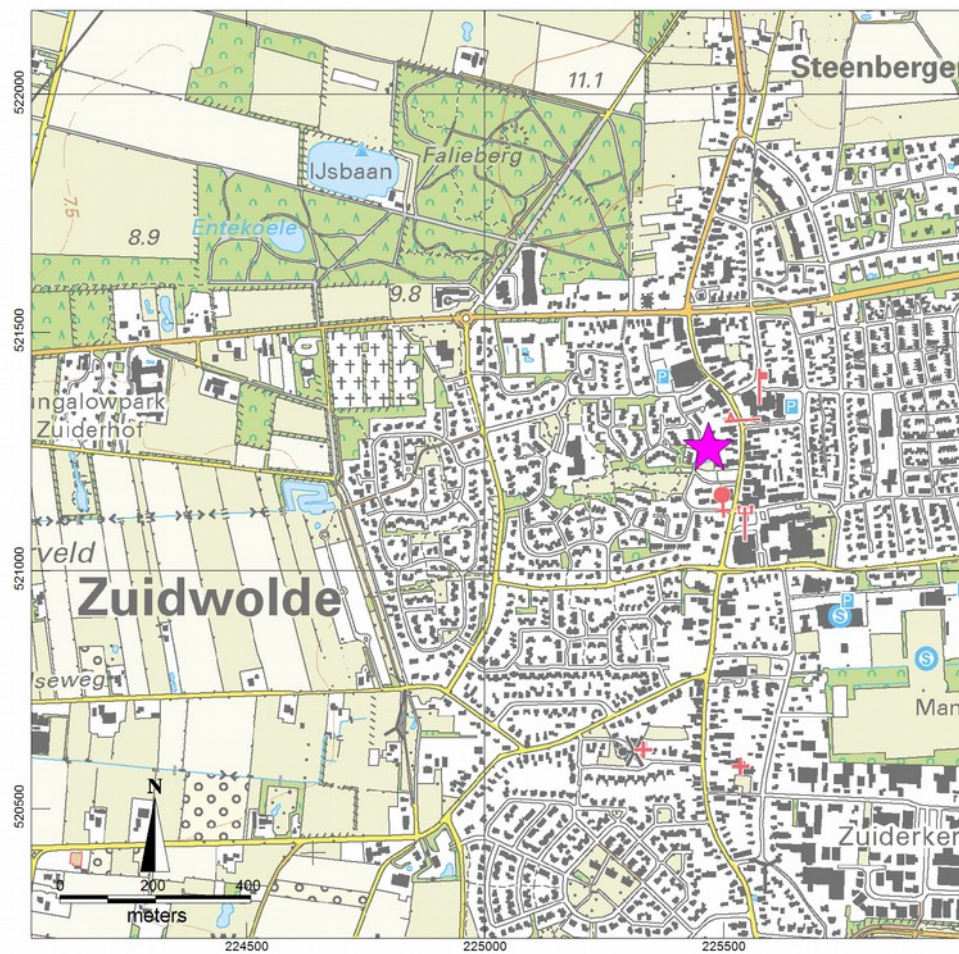
T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2018102901
Provincie	Drenthe
Gemeente	De Wolden
Plaats	Zuidwolde
Toponiem	Hoofdstraat 92
Centrum locatie (m RD)	225.470; 521.260 (x; y)
Omvang plangebied	820 m ²
Kadastrale gegevens	Kadastrale gemeente Zuidwolde, sectie I, nr. 1151
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	4683278100 (ABU); 4683286100 (ABO)
Soort onderzoek	een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase
Opdrachtgever	Witpaard dhr. J. Terpstra Dorpsweg 103 8271 BL IJsselmuiden
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie Projectleiding en Kwaliteitscontrole: A. de Boer Bureauonderzoek, Veldwerk en Rapportage: L.C. Nijdam.
Kaartblad	22A
(RO) kader onderzoek	Herziening bestemmingsplan.
Periode van uitvoering	April 2019
Bevoegde overheid	Gemeente De Wolden
Deskundige namens bevoegde overheid	Onbekend
Status goedkeuring bevoegde overheid	Onbekend
Beheerder en plaats van documentatie	Digitale documentatie: ARCHIS en E-Depot Vondstdocumentatie: geen vondsten

Figuur 1: Zuidwolde met de ligging van het plangebied (paarse ster; kadaster 2016).

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	7
1	Inleiding.....	8
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	8
2	Bureauonderzoek.....	10
	2.1 Methode.....	10
	2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep.....	10
	2.3 Aardkunde.....	10
	2.4 Bewoning en historische situatie.....	12
	2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden.....	12
	2.6 Mogelijke verstoringen.....	13
	2.7 Gespecificeerde verwachting.....	13
3	Booronderzoek.....	15
	3.1 Methode.....	15
	3.2 Resultaten.....	16
	3.3 Interpretatie.....	16
4	Waardstelling en Selectieadvies.....	17
5	Conclusie.....	18
6	Advies.....	19
7	Literatuur en kaarten.....	20
	Figuren.....	21
	Bijlage 1: Boorbeschrijvingen.....	34

Lijst met Figuren

Figuur 1: Zuidwolde met de ligging van het plangebied (paarse ster; kadaster 2016).....	4
Figuur 2: Luchtfoto.....	21
Figuur 3: Bodemkaart (Booij e.a. 1989; Alterra Wageningen UR 2012).....	22
Figuur 4: Geomorfologische kaart (Alterra 2004; De Lange, Ten Cate, en Bijlsma 1983).....	23
Figuur 5: Hoogte-reliëfkaart (Kadaster en PDOK 2014).....	24
Figuur 6: Plangebied op een kaart uit de atlas van Huguenin van 1819-1829, boven: overzicht, onder: detail.....	25
Figuur 7: Veldminuut van rond 1850.....	26
Figuur 8: Minuutplan uit de periode 1811-1832.....	27
Figuur 9: 256-518-HOOGVEEN-1903.....	28
Figuur 10: 256-520-HOOGVEEN-1928.....	28
Figuur 11: Topografische Militaire Kaart uit 1910.....	29
Figuur 12: 256-521-HOOGVEEN-1935.....	30
Figuur 13: 22A-1954-Dedemsvaart.....	30
Figuur 14: 22A-1964-Dedemsvaart.....	31
Figuur 15: 22A-1988-Dedemsvaart.....	31
Figuur 16: Archeologische terreinen (rood), waarnemingen (geel) en onderzoeken (blauw), geplot op de archeologische beleidskaart.....	32
Figuur 17: Boorpuntenkaart.....	33

Lijst met Tabellen

Tabel 1: Aardkundige waarden.....	11
Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 500 m van het plangebied.....	13

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen uitgevoerd in verband met de nieuwbouw van een woning aan de Hoofdstraat 92 te Zuidwolde. Het onderzoek is onderdeel van een herziening van de bestemming naar wonen.

De vraagstelling van het onderzoek luidt: hoe kan rekening gehouden worden met eventuele archeologische waarden bij de voorgenomen ontwikkeling? Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocollen 4002 en 4003. In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied.

In het plangebied wordt een woning gebouwd.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat de archeologische verwachting met name hoog is voor resten van achtererven van bewoning langs de Hoofdstraat vanaf de late middeleeuwen tot in de eerste helft van de nieuwe tijd. Het gebied ligt op de gemeentelijke beleidskaart binnen de historische kern van Zuidwolde. Feitelijk maakte het plangebied deel uit van de laaggelegen weilanden ten westen van het dorp. De relatief lage ligging geeft het gebied een lage verwachting voor de overige archeologische perioden. Booronderzoeken die tot op heden in de omgeving zijn uitgevoerd hebben steeds een sterk verstoord bodemprofiel aangetoond.

In het plangebied zijn zes boringen gezet tot circa 100 cm -mv. Hieruit blijkt dat de bodem geroerd is tot in de C horizont. De geroerde bovengrond heeft een dikte van 45 tot 100 cm. Aangezien geen resten van een podzolbodem zijn aangetroffen, wordt verondersteld dat de bodem is afgegraven of dat de grondwaterstand altijd dermate hoog heeft gestaan dat geen podzoliseatie heeft plaatsgevonden. In beide gevallen is de kans op het aantreffen van behoudenswaardige archeologische resten klein.

De kans dat nog archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn, wordt klein geacht. Geadviseerd wordt om geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren.

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de nieuwbouw van een woning aan de Hoofdstraat 92 te Zuidwolde.

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd in het kader van een herziening van het bestemmingsplan ten behoeve van wonen.

In het gebied geldt een vastgesteld archeologisch beleid. Het plangebied valt binnen een beheersverordening van Zuidwolde uit 2015. Uit artikel 6 van de verordening blijkt dat het plangebied ligt in besluitvlak 'archeologie2'. De bouwregels vermelden dat archeologisch onderzoek verplicht is bij ingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 0,3 m -mv.¹

Het plangebied heeft een oppervlak van ca. 820 m². De beoogde ontwikkeling is nog niet exact bekend, maar de verwachting is dat bij de bouw van de woning de vrijstellingsgrenzen zullen worden overschreden, derhalve geldt de verplichting om een onderzoek op de locatie uit te voeren.

Het onderzoeksgebied is een zone met straal van circa 500 m om de ontwikkeling heen.

Het onderzoek is uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000,² in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1).

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting. Het doel van het veldonderzoek is het controleren en verfijnen van de archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden.

Het veldonderzoek is uitgevoerd als booronderzoek (IVO – O) en betreft de verkennende en/of karterende fase. Met het verkennende veldonderzoek wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee worden kansarme zones uitgesloten en kansrijke zones geselecteerd. Tijdens een karterend veldonderzoek wordt het terrein systematisch onderzocht op de aanwezigheid van vondsten en sporen.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

1. Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?
2. Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?
3. Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?
4. Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en

1 <https://www.ruimtelijkeplannen.nl>

2 <http://www.kiwa.nl/upload/certificate/00094278.pdf>

datering hiervan?

5. Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:
 - a) Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?
 - b) Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 4.1, protocol 4002.³

In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna worden achtereenvolgens de aardkundige, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische waarden beschreven in termen van onder meer diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

De genoemde stappen leidden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.⁴ In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd. Er hebben geen contacten plaatsgevonden met lokale amateurs en/of Heemkunde-kringen.

Van alle afgebeelde kaarten is het noorden boven, tenzij anders aangegeven.

2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep

Het plangebied ligt in de gemeente De Wolden in de plaats Zuidwolde. De locatie ligt aan het adres Hoofdstraat 92, maar betreft de achterzijde van het perceel dat grenst aan de straat Kerkringe.

Het plangebied is in gebruik als gazon (fig. 2) en wordt begrensd door de Kerkringe in het westen en achtererven van bebouwing langs de Hoofdstraat in het oosten.

Het plangebied is circa 30 m lang en 30 m breed en heeft een omvang van 820 m².

De beoogde ingreep bestaat uit de bouw van een woning. Naar verwachting zal bij de bouw van de woning de grond tot circa 80 cm -mv worden uitgegraven voor de aanleg van funderingen. Bouwtekeningen zijn nog niet beschikbaar evenals details omtrent de diepte van de bodemingrepen.

2.3 Aardkunde

De aardkundige gegevens staan samengevat in tabel 1.

Het plangebied ligt op de 'rug van Zuidwolde', een door ijsstuwung ontstane hoogte, die valt binnen het archeologisch landschap dat het 'Keileemgebied' wordt genoemd.⁵

3 SIKB 2018

4 Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services

5 Rensink e.a. 2015

De stuwing van reeds aanwezige sedimenten als gevolg van glaciatie hebben plaatsgevonden in laatste deel van het Saalien (200.000 tot 130.000 jaar geleden). Tijdens het afsmelten van het ijs zijn vervolgens door smeltwaterstromen zand, grind en stenen afgezet in diverse afzettingmilieus. In de laatste ijstijd 'het Weichselien' (115.000 tot 10.000 jaar geleden) zijn (fluvio-) periglaciale en eolische processen belangrijk geweest voor sediment transport.⁶

De rug van Zuidwolde is op de geomorfologische kaart aangeduid als een grondmorenerug, gevormd onder het landijs. Glaciale afzettingen worden gerekend tot de Formatie van Drenthe. Tijdens het Weichselien zal door erosie nivellering van deze rug hebben plaatsgevonden en werden lagere zandduinen gevormd, met name in de luwte van heuvels en in beekdalen kan een dikke laag dekzand zijn gevormd. Afzettingen uit deze periode worden gerekend tot de Formatie van Bortel. In het Holoceen, vanaf 10.000 jaar geleden, heeft opwarming gezorgd voor het ontstaan van vegetatie waardoor de bodem is vastgelegd en bodemvorming kon optreden. In de hoge en droge zandgebieden kon podzolformatie optreden. Door een stijgende grondwaterspiegel en dichtslibben van laagtes ontstonden veenmoerassen en vormde zich later op uitgebreide schaal hoogveen. Het plangebied ligt op de overgang van de Rug van Rolde in het oosten en een lage vlakte in het westen (fig. 4). Dit hoogteverschil is ook te zien op de hoogte-reliëfkaart in fig. 5.

Bodemkundig is het plangebied niet gekarteerd als gevolg van het voorkomen van bebouwing (fig. 3). Dit geldt ook voor de grondwatertrap. In de omgeving van Zuidwolde komen afwisselend veldpodzol- en loodpodzolgronden voor. Veldpodzolgronden duiden op een matige ontwatering en een grondwaterspiegel relatief dicht onder het maaiveld. Loodpodzolgronden vormen zich in drogere gebieden.

Bron	Situatie plangebied, omschrijving
Geologie	Geologische Overzichtskaart 1 : 250 000: ⁷ • Dr4: Laagpakket van Gieten en oudere gestuwde afzettingen; grondmorene en oudere gestuwde afzettingen (Dr4). • Uit enkele boringen uit het dinoloket blijkt dat ter plaatse dekzand (Formatie van Bortel) op keileem (Formatie van Drenthe) verwacht kan worden.
Bodemkaart 2014 (fig. 3)	Bebouwd, in de omgeving komen voor veldpodzolgronden in lemig fijn zand (Hn23) en Loodpodzolgronden (cY23).
Geomorfologie 2008 (fig. 4)	B13 (oostzijde), grondmorenerug, ontstaan door glaciale processen. L11 (westzijde), grondmorenewelving, ontstaan door glaciale processen
AHN (fig. 5)	Het maaiveld ligt tussen 8 en 9 m +NAP en wordt aan de oostzijde redelijk steil begrensd. De Hoofdstraat in het oosten ligt hoger, naar het westen loopt het terrein licht af.

Tabel 1: Aardkundige waarden.

⁶ De Mulder 2003

⁷ De Mulder 2003

2.4 Bewoning en historische situatie

Zuidwolde wordt voor het eerste in schriftelijke bronnen genoemd in 1275.⁸ Echter op de kaart van Huguenin (fig. 6) staat de naam Kerkenbosch, die ook op de veldminuut (fig. 7) voorkomt. Het plangebied ligt direct ten westen van de achtererven van de bebouwing langs de Hoofdstraat. Direct ten zuiden van het plangebied bevindt zich de kerk.

Vanaf de 'rug van Zuidwolde' lopen smalle ontginnings-greppels westwaarts. Hieruit kan worden opgemaakt dat ontwatering nodig was om het gebied bruikbaar te maken en het dus van oorsprong een nat gebied betrof. Het gebied wordt op oude kaarten uit de 19^e eeuw ook 'De Vennen' genoemd.

Uit de atlas van Huguenin 1812-1829, de minuutplan (1811-1832) en veldminuut blijkt dat het plangebied zich in deze periode direct ten westen en noorden van de dorpskern bevindt en in gebruik is als weiland. Een projectie van het plangebied op de minuutplan is opgenomen in fig. 8. Het gebied valt feitelijk net buiten de bebouwde zone.

Op Bonnebladen en topografische kaarten uit de 19^e en 20^e eeuw is het plangebied steeds onbebouwd (fig. 9 tot en met 15).

2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Archeologische terreinen, waarnemingen en onderzoeksmeldingen staan weergegeven in fig. 16 en staan toegelicht in tabel 2. De belangrijkste bevindingen worden in de lopende tekst samengevat.

In het plangebied liggen geen archeologische waarnemingen, wel is het onderdeel van de historische kern van Zuidwolde en maakt deel uit van AMK-terrein 15.298 dat deze historische kern begrensd. Het plangebied is niet eerder archeologisch onderzocht. Uit eerder uitgevoerde onderzoeken in de omgeving volgt steeds een hoge verwachting uit het bureauonderzoek maar blijkt uit de grondboringen steeds dat de bodem ernstig geroerd is.

Er staan geen bekende (ondergrondse) bouwhistorische waarden geregistreerd in het plangebied.

In het plangebied zijn geen bekende militaire erfgoedwaarden aanwezig.⁹

Bron	Omschrijving
Archeologische terreinen	AMK-terrein 15.298: historische kern van Zuidwolde op basis van de veldminuut van rond 1859 (Bron Archis3 2014).
Waarnemingen	Binnen het bestudeerde gebied zijn geen waarnemingen aanwezig.
Onderzoeksmeldingen	2235465100 (150 m ten N): Tijdens het archeologisch veldonderzoek is duidelijk geworden dat de bodem in het plangebied tot op de C-horizont verstoord is. In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen. In het verleden zijn vanuit het plangebied geen meldingen van archeologische vondsten bekend. Het terrein bevindt zich buiten de historische kern van Zuidwolde. Op grond van de huidige staat van kennis zijn beperkende en/of beschermende maatregelen niet wetenschappelijk verdedigbaar. Archeologisch vervolgonderzoek wordt voor het plangebied aan de Hoofdstraat te Zuidwolde dan ook niet noodzakelijk geacht. ¹⁰

⁸ Berkel 2006

⁹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2016; "Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)"

Bron	Omschrijving
	2078811100 (180 m ten ZO): Niet rapportageplichtige melding. Geen informatie voorhanden. 2423522100 (470 m ten ZO): In alle boringen is de bodem tot op een diepte van 1,1 tot 1,35 m -Mv verstoord (matig fijn, matig siltig, zwak humeus, lichtbruingrijs tot bruingrijs zand, met zand- en leembrokken). Binnen het verstoorde pakket zijn nog wel resten van het oorspronkelijke esdek herkenbaar, maar deze worden afgewisseld met verrommelde zand- en leemlagen die uit de ondergrond afkomstig zijn. Geconcludeerd wordt dat de bodem zeer diep is gewoeld. Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische resten.¹¹ 2273576100 (430 m ten Z): Tijdens het veldonderzoek bleek dat de bodem totaal verstoord is. Een voormalig gebouw op het terrein is gesloopt en er is op grote delen circa 75 centimeter grond afgegraven. Er zijn geen archeologische indicatoren waargenomen. Het advies luidt daarom geen nader archeologisch onderzoek te laten uitvoeren.¹² 2098340100 (450 m ten Z): De bodem in het plangebied is grotendeels verstoord. Alle boringen zijn doorgezet tot in het onverstoorde Pleistocene zand (C-horizont). De bouwvoor op deze laag bevat veel recent materiaal. Tijdens het veldwerk zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen en uit het plangebied zelf zijn in een eerder stadium ook geen vondsten gemeld.¹³
Gemeentelijke kaart	Historische kern, hoge verwachting.
Bouwhistorische waarden	Niet van toepassing, plangebied is onbebouwd geweest.

Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 500 m van het plangebied.

2.6 Mogelijke verstoringen

Door het gebruik van de grond als achtererf kan de ondergrond zijn verstoord als gevolg van bijvoorbeeld de aanleg en het dempen van sloten en greppels. Tussen 1954 (fig. 13) en 1964 (fig. 14) wordt het plangebied onderdeel van de bebouwde kom. Mogelijk zijn in deze periode grondwerkzaamheden uitgevoerd zoals ophogen of egaliseren.

2.7 Gespecificeerde verwachting

De hoge landschappelijke ligging geeft de 'rug van Zuidwolde' een hoge archeologische verwachting voor alle periode vanaf het laat-paleolithicum. Ook kunnen nog oudere vondsten voorkomen, maar deze zijn zeer zeldzaam. De verwachting is dat sinds de Trechterbeker cultuur de rug permanent bewoond is geweest hoewel er nog geen sporen uit de Romeinse tijd en vroege middeleeuwen bekend zijn.¹⁴

Op basis van de ouderdom van Zuidwolde worden met name sporen uit de late middeleeuwen verwacht. Ondanks deze hoge verwachting zijn nog maar weinig archeologische vondsten gedaan. Uit de booronderzoeken in de directe omgeving blijkt tot nu toe steeds weer dat de bodem ernstig geroerd is.

¹⁰ Tulp 2009

¹¹ Van Hoof 2013

¹² Tulp 2010

¹³ Vissinga 2005

¹⁴ <https://www.provincie.drenthe.nl/kernkwaliteiten/informatie/informatie-per/rug-zuidwolde/archeologie/>

Oude kaarten laten zien dat de locatie tot 1950 nooit bebouwd is geweest en dat het plangebied deel uitmaakte van de lager gelegen weilanden ten westen van Zuidwolde, die vroeger de naam 'De Vennen' droeg en dus waarschijnlijk erg nat waren. De archeologische verwachting is met name hoog voor resten die op achtererven verwacht kunnen worden, zoals greppels, bijgebouwen, waterputten etc. Archeologische resten worden verwacht onder de bouwvoor en ingegraven in de pleistocene ondergrond. De verwachting is dat de top ervan wordt gekenmerkt door (resten van) een podzolgrond.

De verwachting wordt als volgt gespecificeerd:

1: Datering

Laat-Paleolithicum – Vroege Middeleeuwen en tweede helft nieuwe tijd. De verwachting voor deze periode is gezien de ligging van het plangebied in het lagere deel, ten westen van het dorp, laag. De verwachting is hoog voor resten van achtererven uit de periode late middeleeuwen – eerste helft nieuwe tijd.

2: Complextype

Er worden grondsporen verwacht, als greppels, sloten, bijgebouwen en waterputten.

3: Omvang

Eventuele resten zullen deel uitmaken van het achtererf van bewoning aan de Hoofdstraat en behoort dan feitelijk tot het dorp Zuidwolde. Erven kunnen worden beschouwd als vlakelementen van middelgrote omvang 200 tot 1.000 m².

4: Diepteligging

Direct onder de bouwvoor tot 150 cm hieronder.

5: Gaafheid en conservering (fysieke kwaliteit)

Over de gaafheid en conservering van eventuele grondsporen en artefacten zijn geen gegevens bekend. De grondwatertrap is onbekend.

6: Locatie

Hele plangebied.

7: Uiterlijke kenmerken (prospectie kenmerken):

Archeologische resten kenmerken zich door de aanwezigheid van een sporen niveau, mogelijk resten van een podzolbodem.

8: Mogelijke verstoringen

Door afgraving kunnen archeologische resten zijn vergraven.

Om deze verwachting te toetsen is de volgende onderzoeksstrategie geschikt: Het booronderzoek heeft als doel de bodemopbouw te bepalen. Hiermee kunnen geen grondsporen worden aangetoond.

3 Booronderzoek

3.1 Methode

Het veldonderzoek is uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.1,¹⁵ in het bijzonder het hoofdstuk "protocol 4003 inventariserend veldonderzoek overig".

Het veldonderzoek bestond uit een inventariserend veldonderzoek (specificatie VS03), verkennende fase.

De boringen zijn gezet met het doel de bodemopbouw te verkennen. Met de verkenning wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee kunnen kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd.

Onderbouwing onderzoeksmethode

Deze methode is toegepast omdat nog onvoldoende informatie over de bodemopbouw beschikbaar is om te kunnen beslissen of en welk type karterend onderzoek eventueel uitgevoerd kan worden.

Operationalisering

De werkwijze in het veld was als volgt:

- Boortype: 7 cm Edelmanboor (onverzadigde bovengrond tot ca. 1 m -mv) en 3 cm guts (diepere lagen).
- Aantal boringen: Zes.
- Boordiepte: De boringen zijn gezet tot tenminste 30 cm in de C-horizont van de pleistocene ondergrond.
- Grid: De boringen zijn geplaatst in een regelmatig verspringend 15 m x 12 m grid.
- Waarnemingswijze: Het sediment is met de hand bemonsterd en met het blote oog onderzocht door het te versnijden en te verbrokkelen. De opgeboorde grond is systematisch uitgelegd op een plastic zeil.
- Classificatie bodemtextuur en archeologische indicatoren: De opgeboorde grond is beschreven op basis van de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1 (ASB 1.1), dit omvat NEN 5104.¹⁶
- Locatie bepaling X en Y: De X en Y coördinaten van de boringen is bepaald door middel van een GPS met VRS-correctie (06-GPS) met een nauwkeurigheid van 1 m.
- Hoogte bepaling: De Z coördinaat is na afloop van het veldwerk bepaald aan de hand het AHN-3.¹⁷

De gegevens zijn digitaal in het veld geregistreerd. Het veldwerk is uitgevoerd op 2 april 2019 door L.C. Nijdam (KNA Senior Prospector).

¹⁵ SIKB 2018

¹⁶ Bosch 2008; Nederlands Normalisatie Instituut 1989

¹⁷ Kadaster en PDOK 2014

Voorgaand aan het veldwerk is een plan van aanpak opgesteld. Het Plan van Aanpak is geregistreerd in ARCHIS3.

3.2 Resultaten

De locaties van de boringen zijn in fig. 17 weergegeven. De boorgegevens staan in Bijlage 1.

De bovenste laag bestaat uit opgebrachte en geroerde grond. Het betreft matig fijn grindhoudend en zwak tot matig humeus donkergrijs zand. Plaatselijk is baksteenpuin aanwezig. De geroerde laag heeft een dikte van 40 tot 80 cm.

In boring 5 bestaat de bodem tot 100 cm-mv uit matig siltig, matig humeus, donkergrijs zand met een matige puinbijmenging. De laag was losgepakt. De boring is op 100 cm -mv waarschijnlijk gestuit op baksteenpuin. Gezien de dikte van de laag betreft het waarschijnlijk een gedempte sloot.

Onder de opgebrachte lagen en de bouwvoor bevindt zich in boringen 1, 2, 4 en 6 een tweede geroerde laag met een dikte van 5 tot 20 cm bestaande uit bruin grijs zand met talrijke humeuze vlekken.

De C-horizont bestaat uit matig siltig zeer fijn zand waarin plaatselijk (boringen 1, 2) een bijmenging met grind en stenen voorkomt. Ook komt plaatselijk zwakke roestvorming voor.

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Er zijn geen vondsten verzameld.

De grondwaterstand tijdens het onderzoek bevond zich dieper dan 100 cm -mv.

3.3 Interpretatie

De bodem is tot in de C-horizont geroerd. Er zijn geen podzolise-horizonten aanwezig. Het is mogelijk dat de locatie in het verleden is afgegraven of dat als gevolg van een in het verleden hoge grondwaterstand er geen podzolise heeft plaatsgevonden. In beide gevallen is de archeologische verwachting laag.

4 Waardestelling en Selectieadvies

Conform KNA 4.1 vormt een waardestelling (VS06) en selectieadvies (VS07) van vindplaatsen onderdeel van een standaardrapport (VS05). Er zijn echter geen vindplaatsen aangetroffen. Er is daarom geen waardestelling mogelijk en er is geen selectieadvies opgesteld.

5 Conclusie

De onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

1. *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*

Graafwerkzaamheden ten behoeve van de nieuwbouw van een woning. Details van de te bouwen woning zijn nog niet bekend.

2. *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*

Het plangebied ligt op de flank van een gestuwde rug en maakte voorheen deel uit van een laaggelegen gebied genaamd 'De Vennen' dat zich ten westen van de 'rug van Zuidwolde' bevond. De pleistocene ondergrond bestaat uit matig siltig, zeer fijn zand met plaatselijk grind en stenen. Er zijn geen aanwijzingen voor podzolische aangetroffen.

3. *Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?*

De bodem is verstoord tot in de C-horizont. In welke mate de C-horizont is aangetast, is vanwege het ontbreken van een referentie niet bekend. De geroerde lagen zijn 45 tot 100 cm dik.

4. *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*

Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische resten ter plaatse.

5. *Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:*

a) *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*

Niet van toepassing.

b) *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

Niet van toepassing.

6 Advies

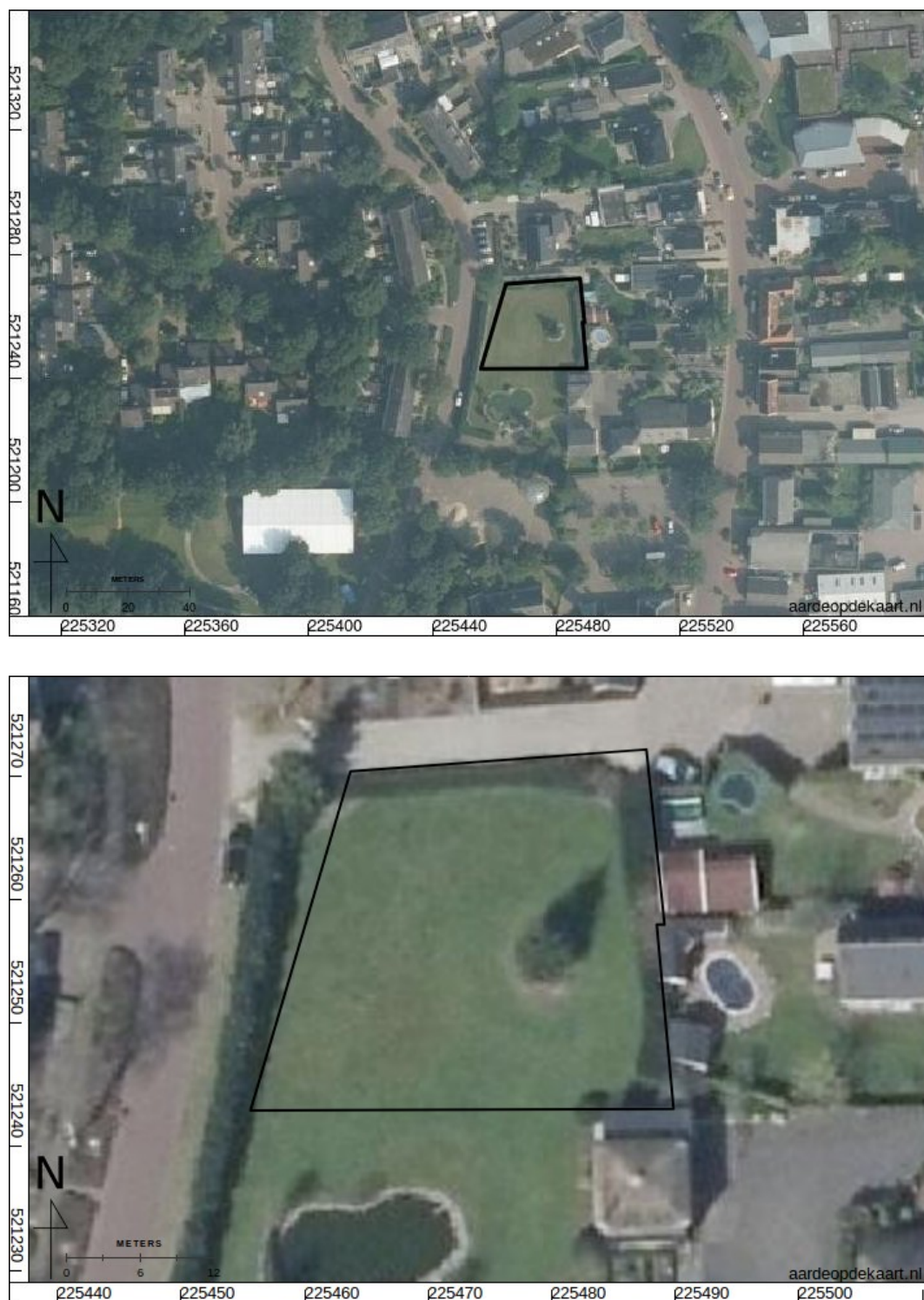
Bureau voor Archeologie adviseert het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat bij de graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet uit 2015. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente De Wolden.

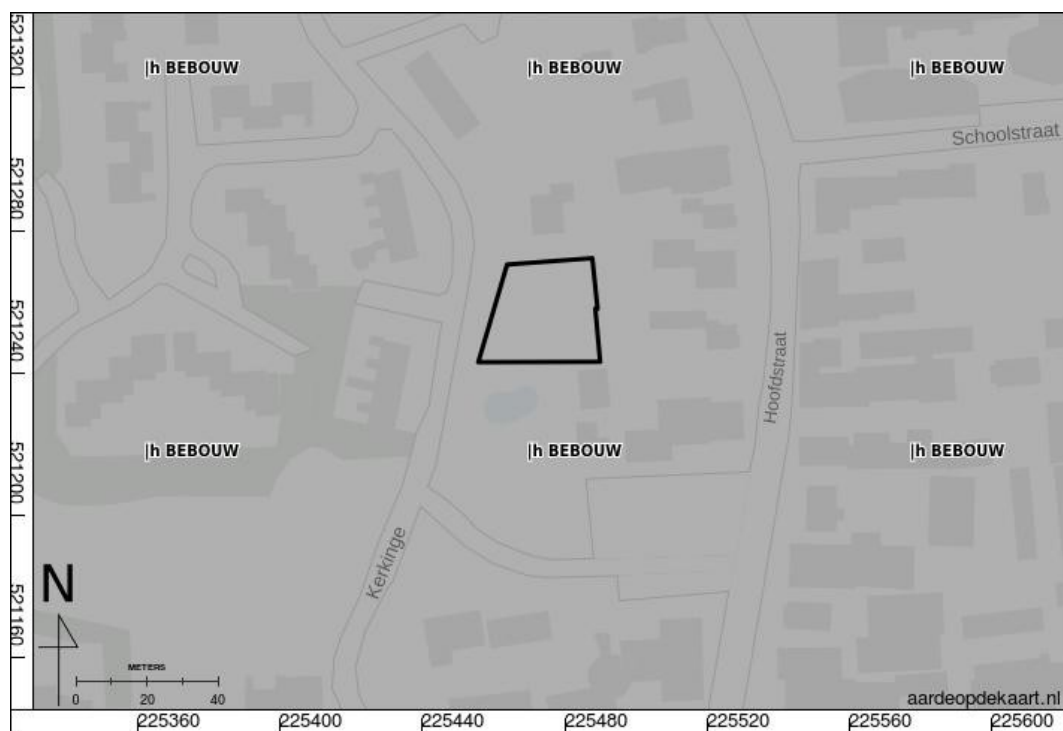
7 Literatuur en kaarten

- Alterra. 2004. "Geomorfologische Kaart Nederland (GKN) Landsdekkend digitale bestand". Wageningen.
- Alterra Wageningen UR. 2012. "BISNederland". Bodemkaart 1 : 50 000. <http://www.bodemdata.nl/>.
- Berkel, Gerald van. 2006. *Nederlandse plaatsnamen: herkomst en historie*. 3. herziene druk. Utrecht: Spectrum.
- Booij, A.H., C. Hamming, F. Stuurman, G.G.L. Steur, W. Heijink, H. de Bakker, en O.H. Boersma. 1989. "Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000 : toelichting bij de kaartbladen 22 west Coevorden en 22 oost Coevorden". Wageningen: Staring Centrum. <http://edepot.wur.nl/117845>.
- Bosch, J.H.A. 2008. "Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1: Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode versie 5.2". 2008-U-R0881/A. Deltares-rapport.
- de Mulder, E.F.J. 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhof: Groningen [etc.].
- van Hoof, B.I. 2013. "Plangebied Sportlaantje in Zuidwolde, gemeente De Wolden; archeologisch vooronderzoek; een bureau- en inventariserend veldonderzoek". RAAP-notitie 4651. Weesp: RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.
- "Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)". <http://www.ikme.nl>.
- Kadaster, en PDOK. 2014. "AHN2 en 3 - WCS service". <http://nationaalgeoregister.nl>.
- de Lange, G.W., J.A.M. ten Cate, en S. Bijlsma. 1983. "Geomorfologische kaart van Nederland : schaal 1:50.000: 22 Coevorden - 23 Nieuw-Schoonebeek". Wageningen [etc.]: Stichting voor Bodemkartering [etc.].
- Nederlands Normalisatie Instituut. 1989. *Geotechniek: classificatie van onverharde grondmonsters*. Delft: Nederlands Normalisatie-instituut.
- Rensink, E., H.J.T. Weerts, M. Kosian, H. Feiken, en B.I. Smit. 2015. "Archeologische Landschappenkaart van Nederland. Methodiek en kaartbeeld". Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. <https://doi.org/10.17026/dans-xf6-ywnd>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2016. "Kaart van verdedigingswerken, alle linies en stellingen". <https://landschapinnederland.nl/bronnen-en-kaarten/militaire-landschapskaart>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. "e-depot voor de Nederlandse archeologie". <http://www.edna.nl>.
- SIKB. 2018. "BRL 4000: Beoordelingsrichtlijn Archeologie, versie 4.1". SIKB. https://www.sikb.nl/doc/BRL4000/BRL%20SIKB%204000%20Archeologie%20versie%204_1.pdf.
- Tulp, C. 2009. "Zuidwolde, Hoofdstraat – Gemeente De Wolden (Dr.). Een Inventariserend Archeologische Veldonderzoek". Steekproefrapport 2009–03/12. Zuidhorn: De Steekproef.
- . 2010. "Zuidwolde, Hoofdstraat 118, gemeente De Wolden (Dr.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek". Steekproefrapport 2010–01/12. Zuidhorn: De Steekproef.
- Vissinga, A. 2005. "Een Inventariserend archeologisch veldonderzoek te Zuidwolde, Hoofdstraat 120". Steekproefrapport 2005–04/04. Zuidhorn: De Steekproef.

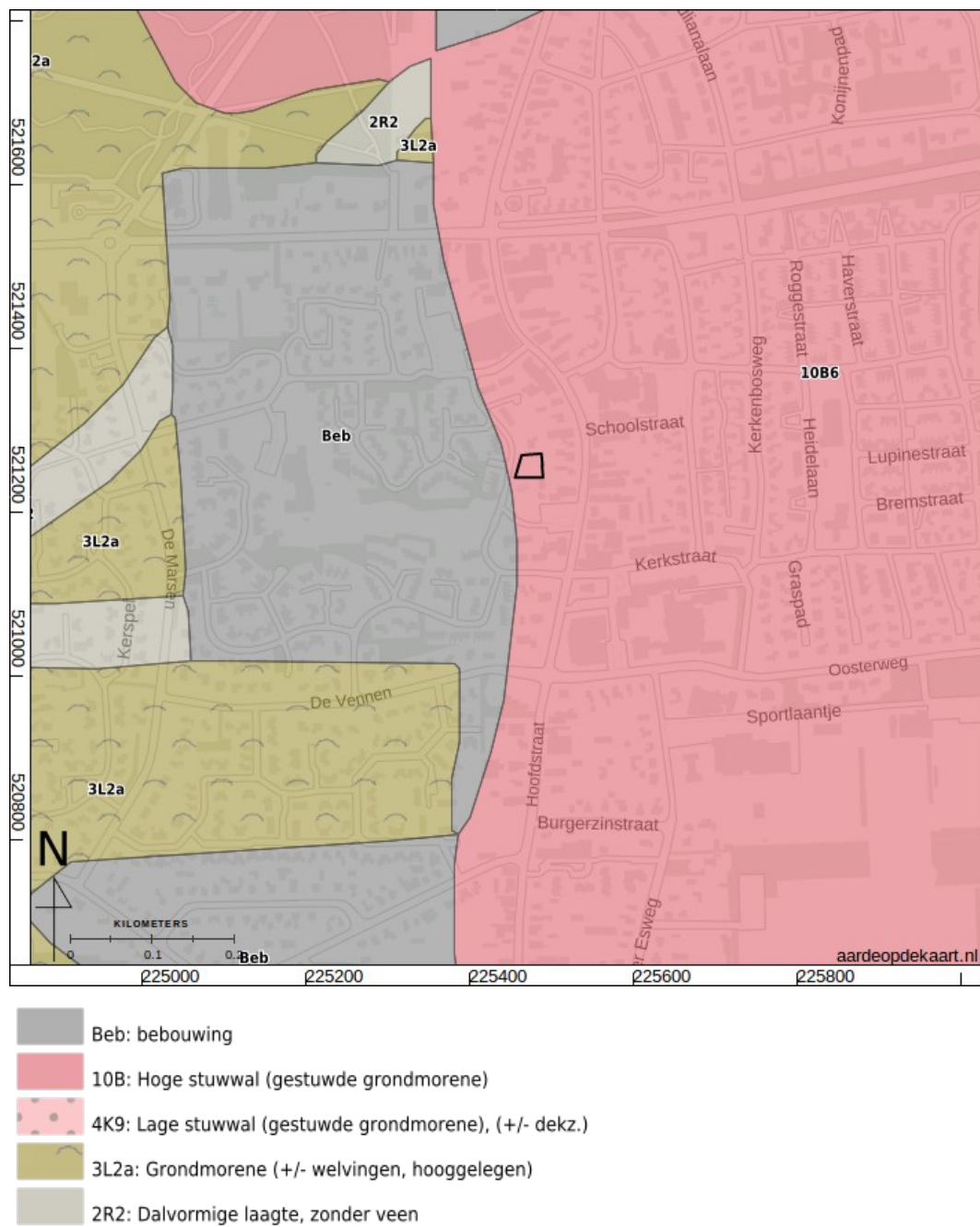
Figuren

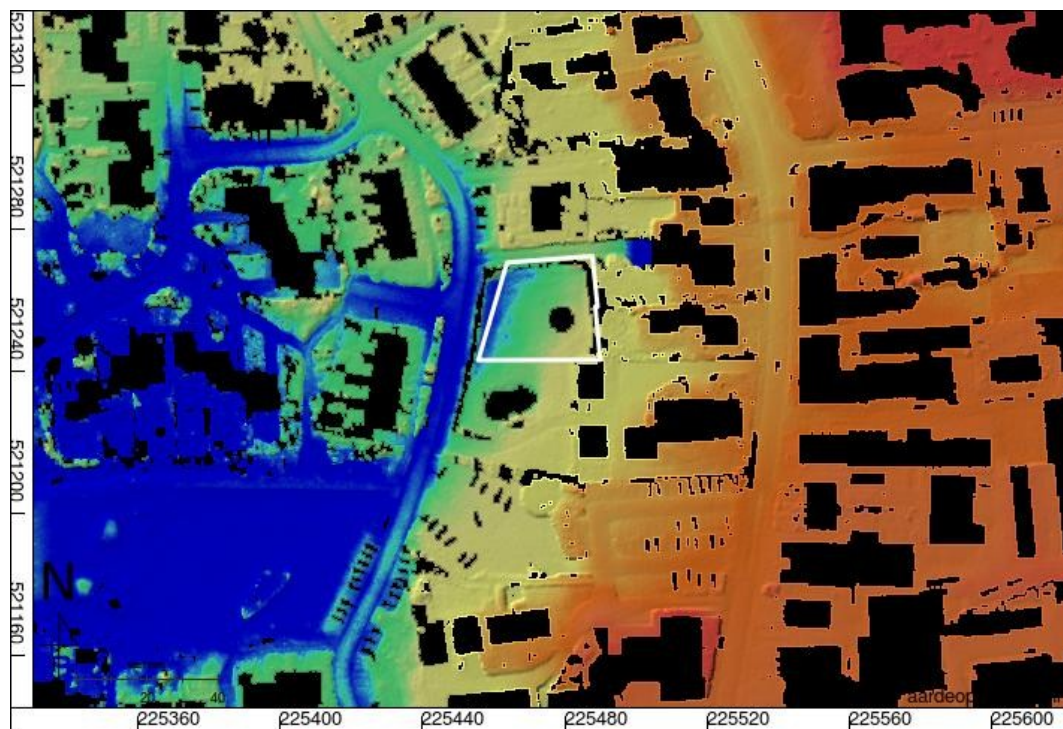
Figuur 2: Luchtfoto.

Figuur 3: Bodemkaart (Booij e.a. 1989; Alterra Wageningen UR 2012).

Figuur 4: Geomorfologische kaart (Alterra 2004; De Lange, Ten Cate, en Bijlsma 1983).

Figuur 5: Hoogte-reliëfkaart (Kadaster en PDOK 2014).

Figuur 6: Plangebied op een kaart uit de atlas van Huguenin van 1819-1829, boven: overzicht, onder: detail.

Niet op schaal, wel noordgericht. Bron: Versfelt en Schroor 2005.

Figuur 7: Veldminuut van rond 1850.

Bron: Bureau Militaire Verkenningen 1850. Geraadpleegd op <https://arcgis.com> in april 2019.

Figuur 8: Minuutplan uit de periode 1811-1832.

Perceel 158 is in gebruik als 'Bosch' en eigendom van Albert Jans Steenbergen, landbouwer van beroep. Perceel 162 is bosch en 163 is tuin, beiden eigendom van Jan Jans Steenbergen, grutter (kruidenier) van beroep.

Bron: Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Zuidwolde, Drenthe, sectie C, blad 01 (MIN03032C01). Geraadpleegd op <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/> in april 2019.

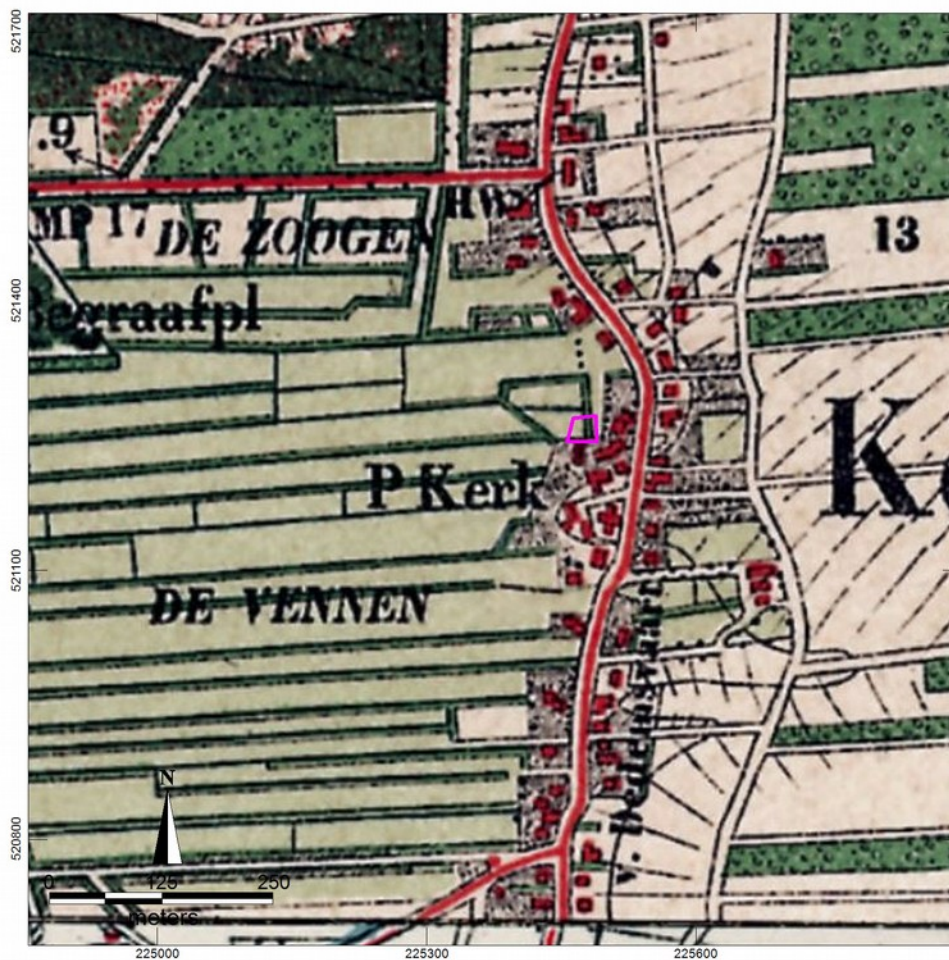
Figuur 9: 256-518-HOOGVEEN-1903.

Bron: Bureau Militaire Verkenningen 1903, geraadpleegd op <https://www.topotijdreis.nl/> in april 2019

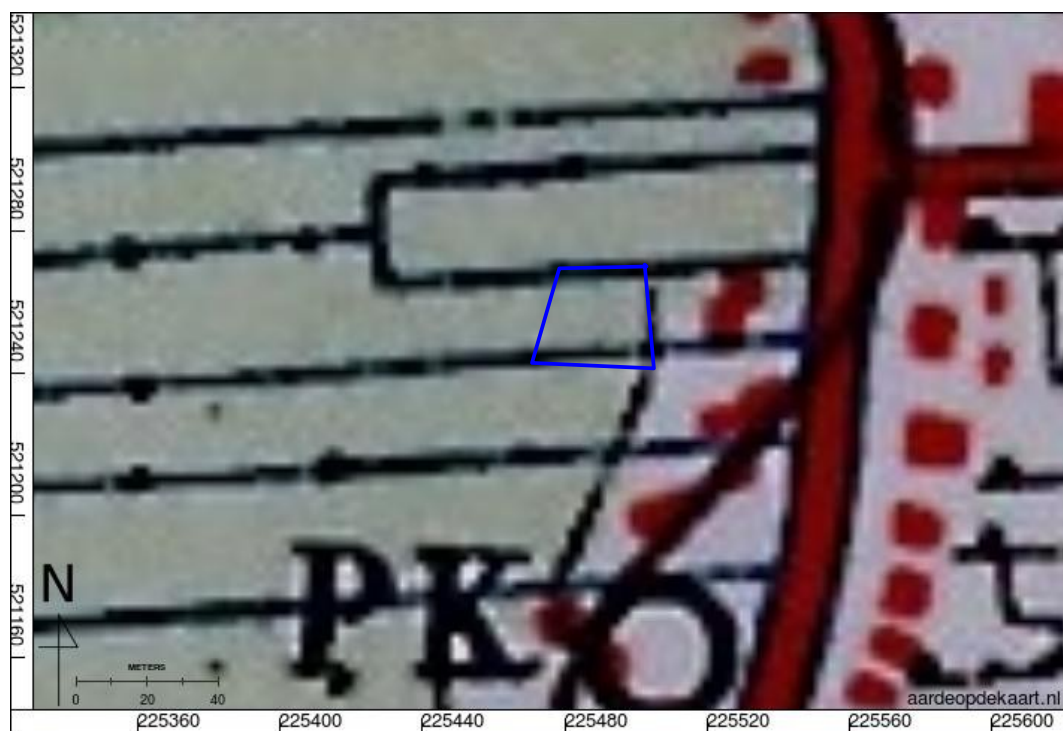
Figuur 10: 256-520-HOOGVEEN-1928.

Bron: Bureau Militaire Verkenningen 1928, geraadpleegd op <https://www.topotijdreis.nl/> in april 2019

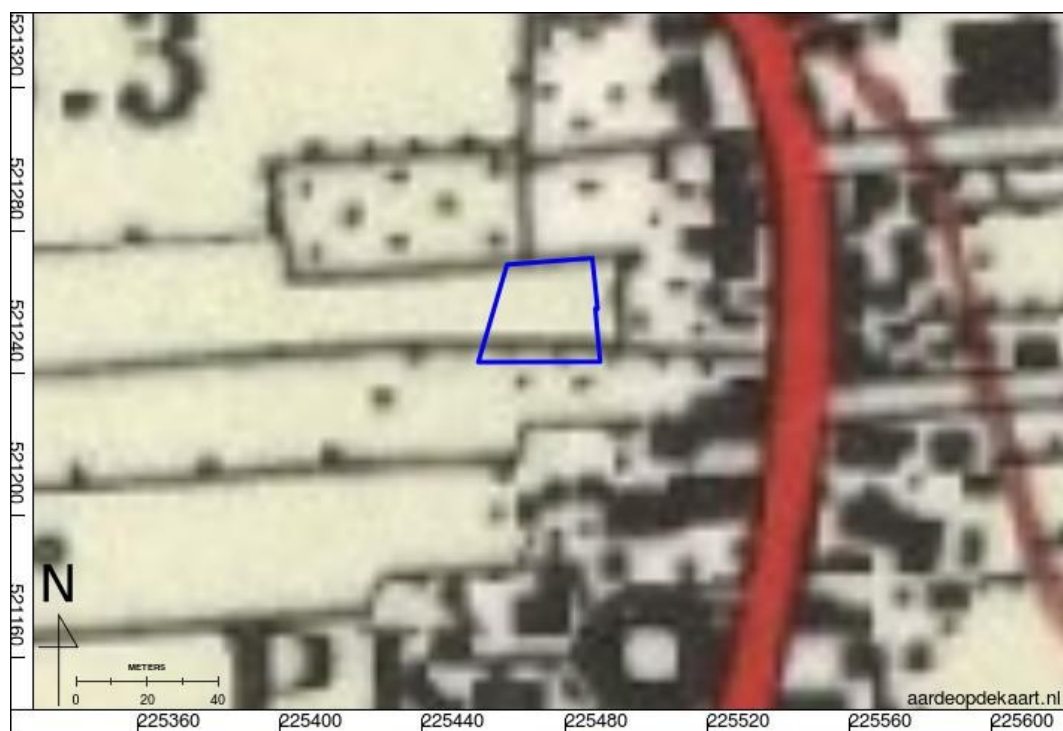

Figuur 11: Topografische Militaire Kaart uit 1910.

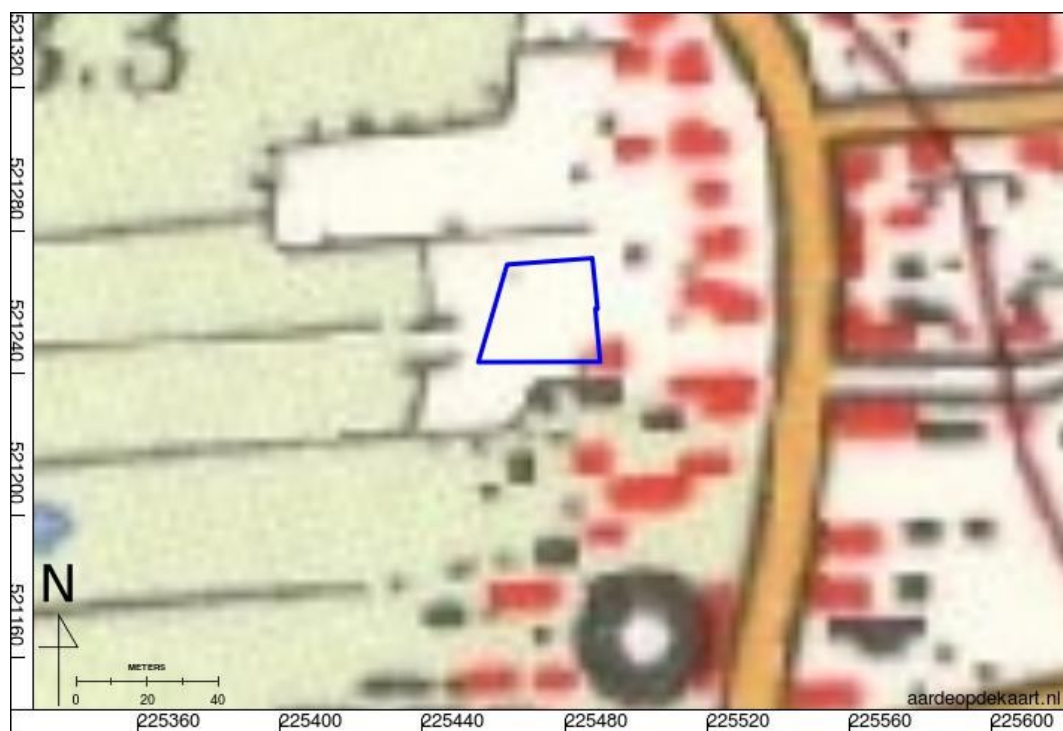
Bron: <https://www.topotijdreis.nl> geraadpleegd in april 2019.

Figuur 12: 256-521-HOOGEVEEN-1935.

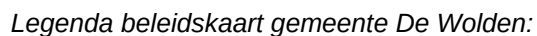
Figuur 13: 22A-1954-Dedemsvaart.

Figuur 14: 22A-1964-Dedemsvaart.

Figuur 15: 22A-1988-Dedemsvaart.

Figuur 16: Archeologische terreinen (rood), waarnemingen (geel) en onderzoeken (blauw), geplot op de archeologische beleidskaart.

Bronnen: Archis3 geraadpleegd in 2019 en de beleidskaart van de Gemeente De Wolden.

Figuur 17: Boorpuntenkaart.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

Coördinaten van de boringen:

X (m RD)	Y (m RD)	Z (m + NAP)	nr.
225461	521248	8,13	1
225464	521261	8,07	2
225474	521267	8,16	3
225473	521253	8,33	4
225484	521247	8,63	5
225483	521262	8,45	6

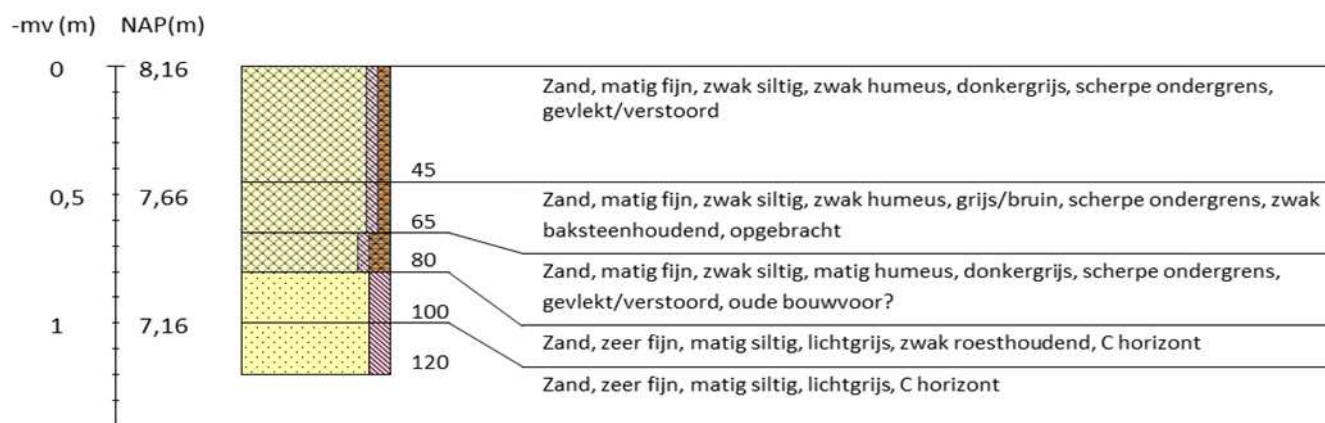
Boring 1 RD-coördinaten: 225461/521248

Boring 2 RD-coördinaten: 225464/521261

Boring 3 RD-coördinaten: 225474/521267

Boring 4 RD-coördinaten: 225473/521253

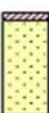
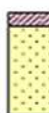
Boring 5 RD-coördinaten: 225484/521247

Boring 6 RD-coördinaten: 225483/521262

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zand		Zand, zwak siltig
		Zand, matig siltig
		Zand, sterk siltig
		Zand, uiterst siltig
		Zand, kleilig

Klei		Klei, zwak siltig
		Klei, matig siltig
		Klei, sterk siltig
		Klei, uiterst siltig
		Klei, zwak zandig
		Klei, matig zandig
		Klei, sterk zandig

Leem		Leem, zwak zandig
		Leem, sterk zandig

Veen		Veen, mineraalarm
		Veen, zwak kleilig
		Veen, sterk kleilig
		Veen, zwak zandig
		Veen, sterk zandig

Grind		Grind, zwak zandig
		Grind, matig zandig
		Grind, sterk zandig
		Grind, uiterst zandig
		Grind, siltig

Overige toevoegingen		zwak humeus
		matig humeus
		sterk humeus
		zwak grindig
		matig grindig
		sterk grindig

Zandmediaan	uiterst fijn	< 105 μm
	zeer fijn	105 - < 150 μm
	matig fijn	150 - < 210 μm
	matig grof	210 - < 300 μm
	zeer grof	300 - < 420 μm
	uiterst grof	420 - < 2000 μm

Zandsortering	goed gesorteerd	D60/D10 < 1,8
	matig gesorteerd	D60/D10 1,8 < 3
	slecht gesorteerd	D60/D10 > 3

Inclusies/archeologische indicatoren	(resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)
weinig	< 1%
matig	1-10%
veel	> 10%

Begrenzing onderliggende laag	scherp	overgangsgebied < 0,3 cm
	onscherp	overgangsgebied 0,3 - < 3 cm
	diffuus	overgangsgebied 3 cm - < 10 cm

Kalkgehalte	kalkloos	geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO_3
	kalkarm	hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO_3
	kalkrijk	zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO_3

Boortype	Edelmanboor $\varnothing$ 7 cm	
	Edelmanboor $\varnothing$ 10 cm	
	Edelmanboor $\varnothing$ 12 cm	
	Edelmanboor $\varnothing$ 15 cm	

Guts $\varnothing$ 2 cm	
Guts $\varnothing$ 3 cm	

Mechanische boor $\varnothing$ 10 cm	...
Mechanische boor $\varnothing$ 12 cm	...
Mechanische boor $\varnothing$ 15 cm	...
Mechanische boor $\varnothing$ 20 cm	...

Grondwaterstand	GHG	▲
	GWG	▼
	GLG	◆